

V A P A U S

Toimittanut Sami Syrjämäki

Tämä on näyte.
Osta koko teos osoitteesta netn.fi.

niin & näin
Tampere 2018

ISBN-NUMERO

978-952-5503-88-3

KANSI

Pasi Romppanen

TAITTO

Susanna Laurola

PAINOTYÖ

Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,
Tallinna 2018

KUSTANTAJA

Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*

SISÄLLYS

Sami Syrjämäki	
ESIPUHE	7
KIRJOITTAJAT	10
TEKSTEISTÄ	11
Thomas Hobbes	
OTTEITA <i>LEVIATHANISTA</i>	13
Benjamin Constant	
ANTIIKIN VAPAAUS JA NYKYAJAN VAPAAUS	25
Thomas Hill Green	
LIBERAALI LAINSÄÄDÄNTÖ JA SOPIMUSVAPAAUS (lyhennetty)	46
Isaiah Berlin	
KAKSI VAPAUDEN KÄSITETTÄ	58
Gerald MacCallum Jr.	
NEGATIIVINEN JA POSITIIVINEN VAPAAUS	115
Quentin Skinner	
KOLMAS VAPAUDEN KÄSITE	136
VIITTEET	172

ESIPUHE

'Vapaus' on yksi poliittisen kamppailun avainkäsitteistä. Sillä on vahvasti positiivinen arvolataus, ja todistustaakka lankeaa liki automaattisesti sen päälle, joka uskaltaa vastustaa vapautta.

Suuri osa poliittisesta keskustelusta käydään kuitenkin pohtimatta vapauden käsitettä. Asian oletetaan olevan niin selvä, ettei sitä ole syytä erikseen puntaroida. Pintapuolinenkin katsaus vapauden historiaan paljastaa kuitenkin, että käsitteen määritelmästä on esitetty ja yhä esitetään toisistaan suuresti poikkeavia näkemyksiä, joilla kaikilla on omat kannattajansa.

Tässä lukemistossa esitellään erilaisia mahdollisuuksia ymmärtää mitä vapaus tarkoittaa. Kokoelman päättää Quentin Skinnerin ”Kolmas vapauden käsite” ja muut tekstit on valikoitu pitkälti siten, että mukaan on otettu keskeiset siinä kommentoidut varhaisemmat kirjoitukset. Näin kokoelma muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden ja viimeinen artikkeli asettaa keskustelun kontekstiin. Tekstit viittaavat toki toisiinsa muutenkin. On myös muita tärkeitä vapautta käsitteleviä keskustelulinjoja, mutta tämä lukemisto esittelee yhden merkittävimmistä. Uskon myös, että tämä historiallinen sananvaihto on aikalaiskeskusteluillemmekin erityisen tärkeä.

Käsitykseni on, että vapauden tai muista kiistellyistä poliittisistä käsitteistä ei ole olemassa yhtä oikeaa määritelmää. Historiallisen todistusaineiston edessä on helppo yhtyä Skinnerin esitelmän sanoihin:

[...] uskomus, että voimme jotenkin astua historian virran ulkopuolelle ja antaa neutraalin määritelmän sellaisista sanoista

kuin *libertas*, oikeus, autonomia ja vapaus, on illuusio, josta todella kannattaa luopua. Kun pyritään ymmärtämään näin normatiivisia, näin kovin epämääräisiä ja näin vahvasti tavattoman pitkään aatekiistaan kietoutuneita oppisanoja, voidaan vain yrittää saada ote sekä niiden vaihtelevasta roolista omassa historiassamme että omasta paikastamme tässä kertomuksessa. Mutta mitä enemmän teemme tällaista tutkimusta sitä paremmin näemme, ettei tällaisista avainsanoista ole olemassa neutraalia analyysia esitettäväksi. Historia on kaikki mitä on.

Monen mielestä tämä saattaa kuulostaa epäuskottavalta ja jopa haitalliselta näkemykseltä, joka johtaa mielivaltaisiin käsitteellistykseen, kenties peräti määritelmien anarkiaan. Mutta, kun Skinner kirjoittaa, että ”[h]istoria on kaikki mitä on”, hän lupaa paljon enemmän kuin hätäisesti arvioituna vaikuttaa. Vapauden käsitteen historia muodostaa keskustelutradition, joka antaa suuntaviivat kommunikaatiolle. Vaikka emme voisikaan lopulta todeta kenellekään, että sinun vapauskäsitteesi on väärä, voimme huomauttaa, että se poikkeaa joko täysin tai merkittävässä määrin tavoista, joilla vapaus on aiemmin käsitetty, ja jos se poikkeaa täysin kaikista aiemmista tavoista, emme luultavasti edes ymmärrä, mitä meille yritetään sanoa. Emme luultavasti hoksaa, että puhe on vapaudesta muilla tavoin kuin kenties siten, että tunnistamme tietyssä järjestyksessä tietyistä kirjaimista muodostuvan merkkijonon. Näin ollen traditio asettaa kommunikaatiolle reunaehdot: ne puheenvuorot, joiden lausijat pyrkivät kommunikoimaan muiden kanssa, eivät ole koskaan täysin mielivaltaisia. Myös traditiota uudistamaan pyrkivissä puheenvuoroissa joudutaan nojaamaan jossain määrin aiempiin puheenvuoroihin tai vallitseviin käsityksiin, mikäli toivotaan, että pyrkimykset voidaan ymmärtää.

Kun hyväksytään, ettei tällaisia latautuneita käsitteitä voida määritellä neutraalisti, niin käyttäjien harteille jää velvollisuus kertoa, mitä he niillä tarkoittavat, tai vähintäänkin heillä on velvollisuus pyrkiä selvittämään asia itselleen. Poliittisessa, vaikuttamaan pyrkivässä keskustelussa ei tietenkään aina pyritä käyttämään käsitteitä johdonmukaisesti tai määrittelemään niitä julkisesti. Jos käsite on

positiivisesti arvolatautunut, se käy keppihevosesta tai *buzzwordista*, jolla saadaan yleisön huomio ja kosiskellaan kannattajia. Olisi poliittisesti naiivia olettaa, että poliitikkoja voisi vain vaatia pyrkimään läpinäkyvästi, ja että he alkaisivat nojata keskusteluissa julkisiin käsitelmääritelmiin tai pyrkisivät toimimaan johdonmukaisesti. Poliitikko¹ ei vain toimi sillä tavalla. Mutta tämäkään ei anna aiheutta heittää pyyhettä kehään. Vaikka politiikka ei ehkä yleisellä tasolla toimi mainitulla tavalla, niin ei ole mitään syytä olettaa, etteikö ole poliitikkoja, jotka vilpittömästi pyrkivät siihen. Kansalaisten kannalta on kuitenkin merkittävämpää, että he itse tunnistavat erilaiset mahdollisuudet käsittää vapaus ja pystyvät arvioimaan, mitkä vapauden käsitteeseen ja sen historiaan liittyvät piirteet ovat meidän aikanamme, tässä ja nyt, hyvinvointimme kannalta merkittävimmät. Yhdessä alla mainittavien tekstien kanssa tämä kokoelma pyrkii osaltaan tukemaan kansalaistaitojen kehitystä tällä alueella.

Sami Syrjämäki

Tälle lukemistolle sopivan filosofisen johdatustekstin voi lukea vapaasti *Logos-ensyklopediasta*: Räsänen P., ja Syrjämäki S., ”Poliittinen vapaus” (<http://filosofia.fi/node/2814>)

Isaiah Berlinin vapauskäsitteeseen paneutuva johdatusteksti on niin ikään luettavissa *Logoksessa*: Syrjämäki, S. ”Berlin vapaudesta” (<http://filosofia.fi/node/2397>)

Vertailu Hobbesin, T. H. Greenin ja Quentin Skinnerin vapauskäsitteiden eroista ja yhtäläisyyksistä löytyy Sami Syrjämäen väitöskirjasta *Sins of a Historian* (2011). Teoksessa kommentoidaan Quentin Skinnerin osakseen saamaa kritiikkiä ja Skinnerin vastauksia siihen. (<https://tampub.uta.fi/handle/10024/66775>) tai (https://www.academia.edu/877475/Sins_of_a_Historian._Perspectives_to_the_Problem_of_Anachronism)

Quentin Skinner
KOLMAS VAPAUDEN KÄSITE
Suomentanut Sami Syrjämäki

I Berlin positiivisesta vapaudesta

Valitsen lähtökohdakseni yhden nykyisissä vapauden teoriaa käsittelevissä keskusteluissa mitä laajimmin hyväksytyistä väitteistä. Sen mukaan on oltava yksi kaiken kattava kaava, johon kaikki ymmärrettävät tavat puhua vapaudesta voidaan palauttaa¹⁰⁶. Tämän uskomuksen laaja suosio näyttää johtuvan lähinnä G. R. MacCallumin klassisesta artikkelista ”Negatiivinen ja positiivinen vapaus”¹⁰⁷. MacCallum väittää, että toimijan vapaus on aina vapautta jostakin, joka rajoittaisi mahdollisuuksia tehdä (tai olla tekemättä jotakin) tai tulla (tai olla tulematta) joksikin¹⁰⁸. Vapaus ”on aina yksi ja sama kolminapainen suhde” toimijoiden, rajoitteiden ja päämäärien välillä. Siten vapauden läsnäolosta puhuminen on puhumista toimijan päämäärien tai tarkoitusten saavuttamista estävien rajoitteiden poissaolosta. Toisin sanoen on vain yksi vapauden käsite¹⁰⁹.

Nämä huomiot saattelevat minut sen vapauden teoreetikon luokse, jonka muistoksi minulla on kunnia nyt puhua. Sir Isaiah Berlin ei ollut hyvä henkilökohtainen tuttavani, joten en voi sen vuoksi ryhtyä muistelemaan häntä itseään. Mutta mielestäni tämä ei ole haitallista, sillä Berlin oli ajattelun ammattilainen, ja tärkeää on se, mitä hän pohti ja ajatteli. Ketään läsnäolijaa ei tarvitse muistuttaa, että kaikkein vaikutusvaltaisimman panoksensa hän antoi vapauden teoriaan. Tämä on myös aihe, johon aion keskittyä. Tahdon keskittyä erityisesti Berlinin ylistetyimpään saavutukseen, ”Kaksi vapauden käsitettä” -esseeseen, joka on äskettäin julkaistu uudelleen komeassa uudessa esseekokoelmassa¹¹⁰.

Sallikaa minun heti aluksi kertoa, mitä pidän kaikkein kestävimpänä ansiona tässä Berlinin tekstissä, jota äskettäin ja uskoakseni oikeudenmukaisesti on luonnehdittu kaikkein vaikutusvaltaisimmaksi yksittäiseksi esseeksi nykyajan poliittisessa filosofiassa¹¹¹. Aloitin muistuttamalla, että toisin kuin yleisesti ajatellaan, Berlin onnistuu osoittamaan – ja minusta kiistattomasti – että kahden kilpailevan ja yhteen sovittamattoman vapauden käsitteen välille on tehtävä vahva ero. Toisin sanoen hän onnistuu osoittamaan, että kaikki yritykset koota vapautta koskevat yksittäiset arviomme yhden ainoan teorian tai kaikenkattavan kaavan alle ovat etukäteen tuomittuja epäonnistumaan.

Kuten kaikki tietävät, Berlin kiinnittää erityisesti huomiota erotteluun, jonka hän tekee negatiivisen ja positiivisen vapauden välille¹¹². Hänen negatiivisesta vapaudesta antamansa selvitys muistuttaa läheisesti MacCallumin ja hänen lukuisten seuraajiensa analyysia, joka heidän mukaansa on tehtävä jokaiselle ymmärrettävälle vapautta koskevalle väitteelle. Jotta näkisimme mitä haastavaa Berlinillä on lisättävänä tähän argumenttiin, meidän on siis käännyttävä hänen positiiviseksi kutsumansa vapauden kuvauksen puoleen.

Berlinin yritystä määrittää tämä erillinen käsite rasittaa kieltämättä muutama vilppilähtö. Hän aloittaa ehdottamalla, että siinä missä negatiivinen vapaus on vapautta rajoituksista (vapautta jostakin) positiivinen vapaus on vapautta seurata jotakin erityistä elämänmuotoa (vapautta johonkin)¹¹³. Mutta tätä erottelua ei voida käyttää kahden eri vapauden käsitteen ilmaisemiseen, ovathan kaikki negatiivisen vapauden tapaukset samalla tapauksia, joissa olen vapaa rajoituksista ja *eo ipso* vapaa toimimaan, jos niin päätän. (Jos vakuuttaisin teille, että teitä ei estetä lähtemästä tältä luennolta, mikäli ette pidä siitä, voisin yhtä hyvin vakuuttaa teille, että olette vapaita lähtemään.¹¹⁴) Seuraavaksi Berlin ehdottaa, että tämän olevan sanan positiivinen merkitys viittaa itsensä herrana olemiseen vastakohtana ulkopuolisten voimien vaikutuksesta toimimiselle¹¹⁵. Mutta myös tämän ehdotus epäonnistuu määrittämään erityisen positiivisen vapauden käsitettä. Sillä tilanne, jossa olen vapaa toimimaan ulkopuolisten voimien häiritsemättä, on

Berlinin oman analyysin mukaan tilanne, jossa jollakulla on halussaan vapautensa sen tavallisessa negatiivisessa merkityksessä.

Tuota pikaa käy kuitenkin selville, että Berliniä ei kiinnosta ajatus ihmisestä omana herranaan. Hän on ennemminkin kiinnostunut hyvin toisenlaisesta itsensä hallitsemisen käsitteestä (vaikka hän välillä sotkeekin nämä keskenään.) Kun Berlin ensimmäisen kerran hyödyntää tätä jälkimmäistä muotoilua, hän tekee sen viitatakseen yhtä lailla Platonin kuin Freudinkin tutkijoille tuttuun ajatukseen, että vapaata toimintaa estävät tekijät saattavat olla enemmän sisäisiä kuin ulkoisia, ja jotta kykenisi toimimaan autonomisesti, on näistä psykologisista rajoitteista vapauduttava¹¹⁶. Tämäkään muotoilu ei tavoita erityistä positiivisen vapauden käsitettä. Vaikka sisäisen esteen käsite laajentaakin esteiksi laskettavien asioiden piiriä, puhumme yhä tarpeesta päästä eroon jostain rajoituksen muodosta ja siten negatiivisen vapauden ideasta.

Berlinillä on kuitenkin esittää omana herrana olemisesta toisenlainen, vakuuttavampi väittämä. Niiden mukaan, jotka ovat halunneet antaa vapauden idealle positiivisen sisällön, ihmistojoiden vapaus muodostuu siitä, kuinka toimijat pystyvät parhaiten tulemaan omaksi itsekseen. Vapautta ei siis samasteta itsensä herruuteen vaan pikemminkin itsensä toteuttamiseen, ja erityisesti itsensä täydellistämiseen, ajatukseen itsestäni parhaimpana mahdollisena (kuten Berlin asian ilmaisee)¹¹⁷. Berlin kiteyttää positiivisen vapauden käsitteen lopulta näin: ”mikä ihmisen todellinen päämäärä onkin... sen täytyy olla yhtä kuin hänen vapautensa”¹¹⁸.

Jos Berlinillä oli mielessään joku filosofi, kun hän muotoili määritelmäänsä, niin sen on mielestäni täytynyt olla Bernard Bosanquet¹¹⁹. Alunperin 1899 julkaistussa *Philosophical Theory of the State* -teoksessaan Bosanquet puhuu vuolaasti ”negatiivisesta ideasta”¹²⁰ olla ”vapaa rajoitteista”¹²¹ ja asettaa tämän lainopilliseksi kutsumansa käsitteen vastakkain hänen ”täydemmäksi” tai ”positiiviseksi” kuvaamansa käsityksen kanssa¹²². Edelleen, kun Bosanquet luonnehtii negatiivista ihannetta suojaksi oikeudenloukkauksia vastaan ja peilaa sitä vasten positiivista näkemystä

”todellisesta” tai ”ideaalista” itsestä, jonka toiminta on identtistä vapauden kanssa, niin Berlin toistaa nämä lausumat lähes sanasta sanaan¹²³. Bosanquet’n erittelyssä näkyy puolestaan voimakas T. H. Greenin taustavaikutus¹²⁴. Kuten Bosanquet yllä lainaamassani kappaleessa tunnustaa, hän käyttää ”laajasti hyväkseen” Greenin alunperin 1886 julkaistussa *Principles of Political Obligation* -teoksessa tarjoamaa vapauden analyysia. Green ei tässä teoksessa puhu eksplisiittisesti ”positiivisesta” vapaudesta (vaikka muualla niin tekeekin¹²⁵), mutta tarjoaa Bosanquet’n tutkimusta hienovaraisemman ja huolellisemman selvityksen siitä, mitä saatettaisiin tarkoittaa vapauden ideaalin positiivisella sisällöllä. Greenin mukaan ”[t]odellinen vapaus muodostuu siitä, että ihminen kaikkineen on päässyt päämääräänsä”¹²⁶. Vapauden saavuttaminen tarkoittaa näin ollen sitä, että on saavuttanut ”sopusoinnun oman olemisensa todellisen lain kanssa”¹²⁷. Ihmisen vapaudesta puhuminen on puhumista ”tilasta, jossa hän on toteuttanut ihanteen omasta itsestään”¹²⁸. Lyhyesti sanottuna vapaus on nimi lopputilalle; kuten Green päättää pohdintansa, se on ”eräessä mielessä moraalisten pyrkimysten määränpää”¹²⁹.

Nykyään on vaikea ymmärtää, kuinka paljon levottomuutta tämä analyysi herätti useissa ensimmäisen maailmansodan jälkimainingeissa kirjoittaneissa englantilaisissa politiikan ja moraali-filosoifeissa. Esimerkiksi L. T. Hobhouse, jonka Hegel-, Green- ja Bosanquet -kritiikki ilmestyi 1918, meni niin pitkälle, että hän julisti todistaneensa ”Lontoon pommituksissa [...] tämän valheellisen ja hirvittävän doktriinin näkyvän ja kouriintuntuvan seuraamuksen”¹³⁰. Kenessä tahansa Berlinin sukupolven kuuluvassa tämä hegeliläisen filosofian lietsoma rauhattomuus säilyi huomattavan kiihkeänä. Ajatellaanpa vaikka sitä loukkaavaa ja tendenssimäistä hyökkäystä Hegeliä kohtaan, jonka Karl Popper esitti teoksessaan *Avoin yhteiskunta ja sen viholliset*¹³¹. Vain vähän yli kymmenen vuotta myöhemmin kirjoittanut Berlin nähdäkse- ni jatkaa positiivisen vapauden analyysissään tätä levottomuuden lähteiden ja uhkien kirjaamista.

En kuitenkaan halua ylikorostaa tätä historiallista näkökulmaa. Lainaan Greeniä ja Bosanquet’a antaakseni lisäpainoa sille, mikä

minusta näyttää Berlinin tärkeimmältä argumentilta. Kun tarkastelee heidän tapaansa ajatella, huomaa välittömästi, kuinka oikeassa Berlin oli pitäessään kiinni siitä, että on olemassa koherentti vapauden käsite, joka on täysin ristiriidassa negatiivisen rajoitusten poissaolon idean kanssa. Kuten hän melko ylevästi summaa, kohtaamme ”ei vain kaksi tulkintaa yhdestä käsitteestä, vaan kaksi syvästi toisistaan eroavaa ja yhteensovittamatonta suhtautumistapaa elämän tarkoitukseen”¹³².

Berlinin olisi kannattanut viedä esseensä keskeinen argumentti paljon pidemmälle. Minusta on yllättävää, että *Four Essays on Liberty* -kokoelmansa johdannossa hän ei lainkaan viittaa tähän uushegeliläiseen käsitykseen vapaudesta vastatessaan MacCallumin vaatimukseen, että kaikkien ymmärrettävien tapojen puhua vapaudesta on sovittava yhteen ja samaan kolminapaiseen kaavioon. Tähän väitteeseen Berlin vastaa ainoastaan toistamalla ehdotuksensa – jonka jo osoitin sekaannukseksi – että joidenkin vetoomusten negatiivisen vapauden puolesta on noudatettava yksinkertaisempaa kaksinapaista rakennetta: paljastaa kaipaus tulla vapautetuksi joistakin rajoituksista, mutta ilman pidemmälle menevää halua toimia millään erityisellä tavalla. Minusta näyttää, että Berlinin olisi tullut asettaa väitteensä siten, että käsitystä positiivisesta vapaudesta, jonka hän aivan oikein erottaa, ei voida muotoilla kolminapaisen mallin mukaisesti, mitä MacCallum ja hänen seuraajansa edellyttävät¹³³. Bosanquet’n ja vielä selvemmin Greenin argumentin kovan ytimen mukaan inhimillisten toimijoiden vapaus muodostuu siitä, että he ovat onnistuneet toteuttamaan ideaalin itsestään. Mutta tämä ei ole MacCallumin analyysin mukaista puhetta puitteista, joiden vallitessa joku on onnistunut tekemään jotakin tai tulemaan joksikin. Puhe on tilasta, jossa joku on onnistunut tulemaan joksikin. Vapautta ei tarkastella toimintaa estävän rajoitteen poissaolona; sitä tarkastellaan tietynlaisena toimintamallina¹³⁴.

Berlinin argumentti voidaan viedä vielä yhden askeleen pidemmälle, jos tunnistamme näiden positiivisen vapauden teorioiden taustalla olevan uskomuksen: ihmisellä on olemus, ja ihminen on vapaa, jos ja vain jos hänen onnistuu elämässään toteuttaa tämä

olemus¹³⁵. Tämä auttaa meitä näkemään, että positiivisesta vapaudesta on yhtä monta tulkintaa kuin on olemassa erilaisia näkemyksiä ihmiskunnan moraalisesta luonteesta. Kuvittele omaksuvasi kristillinen näkemys, jonka mukaan ihmisen olemus on uskonnollinen, ja siten saavuttavasi korkeimmat päämäärämme jos ja vain jos pyhität elämäsi Jumalalle. Tällöin uskot, Thomas Cranmerin sanoin, että Jumalan palveleminen on ”täydellistä vapautta”. Tai kuvittele hyväksyväsi aristoteelinen argumentti, että ihminen on poliittinen eläin, argumentti, jonka Hannah Arendt muotoili uudelleen vapauden teoriaksi kirjassaan *Between Past and Future*¹³⁶.

Silloin uskot, kuten Arendt väittää, että ”vapaus... ja politiikka käyvät yhteen” ja että ”tämä vapaus koetaan pääasiallisesti toiminnassa”¹³⁷. Täsmällisemmin sanottuna uskot, kuten Charles Taylor lisää, että ”vapaus piilee ainakin osittain yhteisöelämän kollektiivisessa kontrollissa”, sillä tällainen valvonta on toimintaa, jossa meidän ihmisyytemme olemus kaikkein täydellisimmin toteutuu¹³⁸.

Kuinka MacCallum ja hänen seuraajansa voivat kohdatessaan vapauden ja tietyn elämäntavan rinnastukset vielä toivoa pelastavansa väitteensä, että kaikkien ymmärrettävien vapautta koskevien vaatimusten on oltava vaatimuksia rajoitusten poissaolosta? Sikäli kuin itse ymmärrän, heidän ainoa keinonsa on väittää, että argumentteja, jotka olen lainannut Greeniltä ja Bosanquet’lta, ei voi käsittää vapautta koskeviksi väitteiksi. Niiden on oltava joko sekavia tai käsiteltävä jotakin muuta. Kuitenkin, kuten Berlin etevästi osoittaa, ei ole laisinkaan vaikeaa nähdä, kuinka uushegeliläiset pitävät teesiään inhimillistä vapautta koskevana väitteenä sortumatta minkäänlaiseen epäjohdonmukaisuuteen¹³⁹. He väittävät, että vain ja ainoastaan seuraamalla kaikkein täydellisintä elämänmuotoa ylitämme kaikkien potentiaaliemme toteutumisen tiellä olevat rajoitteet ja esteet ja toteutamme itsemme ideaalin. Yksin tällaisen elämän eläminen vapauttaa meidät rajoitteista, ja toteuttamalla täysin itsemme se tekee meistä täysin vapaita. Vapaus muodostuu elämäntavasta, jossa kaikista intohimoistamme ja kärsimyksistämme vapautuneina vihdoin yllämme sopusointuun luonnon kanssa.

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus*
– *Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä*
– *Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography 1928–2002*
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN,
Otsikko uusiksi – Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka*
– *Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuus ja elämä*
– *Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIARELLI, *Castruccio Castracanicin elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi*
– *Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysijä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä*
– *Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa*
– *Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*
20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*
21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger*
– *Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia*
– *Maaäitimyytistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – Kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*
25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*
26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja*
– *Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*

27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*
28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen*
– *Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä – Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi*
– *Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa*
– *Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – Miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*
47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*
49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER,
Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas
51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*
52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHESTER & TUUKKA TOMPERI,
Ajatellaan yhdessä – Taitavan ajattelun työkirja
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittely opetusmenetelmänä*
– *Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä*

56. LUDWIG WITTTGENSTEIN, *Ajatusliikkeitä*
– *Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN
& MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteismaista*
– *Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B. CRAWFORD, *Elämän korjaajat*
– *Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Itsemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys 1 – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus*
– *Naftologinen essee*
66. MICHEL FOUCAULT, *Klinikan synty*
67. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Ajattelun pikkujättiläinen*
68. ERMANNO BENCIVENGA, *Olipa toisen kerran*
– *52 ajattelemisen arvoista satua*
69. VILLE LÄHDE, *Niukkuuden maailmassa*
70. MICHEL DE CERTEAU, LUCE GIARD & PIERRE MAYOL,
Arkipäivän kekseliäisyys 2 – Asuminen, ruuanlaitto
71. MICHEL FOUCAULT, *Parhaat*
72. PIA HOUNI & PERTTU SALOVAARA (toim.), *Filosofi tavattavissa*
– *Ajatuksia filosofisesta elämästä*
73. VERA TRIPODI, *Sukupuolen filosofia*
74. ROBERTO CASATI & ACHILLE C. VARZI,
Ylittämättömiä yksinkertaisuuksia – 39 filosofista kompakertomusta
75. EDUARD HANSLICK, *Musiikille ominaisesta kauneudesta*
– *Yritys säveltaiteen estetiikan uudistamiseksi*
76. MESTARI ECKHART, *Jumalallisen lohdutuksen kirja*
77. TAPANI KILPELÄINEN, *Silmät ilman kasvoja – Kauhu filosofiana*
78. DAVID HUME, *Keskusteluja luonnollisesta uskonnosta*
79. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Kulta-aika taskussa*
– *Kirjoituksia Venäjän maasta ja hengestä*
80. STEPHEN TOULMIN, *Argumentit – Luonne ja käyttö*
81. BELL HOOKS, *Rakkaus muuttaa kaiken*
82. GEORGES BATAILLE, *Uskontoteoria*
83. KENAN MALIK, *Monikulttuurisuus*

84. DANI RODRIK, *Globalisaation paradoksi*
– *Miksi globaalit markkinat, valtiot ja demokratia eivät sovi yhteen?*
85. HANNELE HUHTALA, SAMI SYRJÄMÄKI & JARKKO S. TUUSVUORI,
Ajatuspajoista innovaatiokumppanuuksiin. Tapaus Filosofian Akatemia
– *Raportti uusimmasta valmennuskonsultoinnista ja
julkisen järjenkäytön ohentuvasta kriittisyydestä*
86. KENAN MALIK, *Moraalin suuntaa etsimässä*
– *Etiikan maailmanhistoria*
87. J. L. AUSTIN, *Näin tehdään sanoilla*
88. EDMUND HUSSERL, *Filosofia ankarana tieteenä*
89. PETER MARSHALL, *Reformaatio*
90. TUUKKA TOMPERI, *Filosofianopetus ja pedagoginen filosofia*
– *filosofia oppiaineena ja kasvatuksena*
91. JUKKA MIKKONEN, *Metsäpolun filosofiaa*
92. FREDRIK LÅNG, *Kuva ja ajatus*
93. JAN-WERNER MÜLLER, *Mitä on populismi?*
94. GRAHAM PRIEST, *Logiikka*
95. ALDO LEOPOLD, *Sand Countyn almanakka ja luonnoksia sieltä täältä*
96. ELIO LUGARESI, *Uni – sikeudet ja vaikeudet*
97. SAMI SYRJÄMÄKI (toim.), *Vapaus*
98. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Elo ja anergia*
99. SARA AHMED, *Tunteiden kulttuuripolitiikka*

Tilaukset
www.netn.fi/kirjat
niin & näin
PL 730
33101 TAMPERE